

РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

DEVELOPMENT OF THE CONCEPT OF ENTERPRISE COMPETITIVENESS

Стаття присвячена дослідженню еволюції концепції конкурентоспроможності підприємства в контексті сучасних викликів та тенденцій розвитку економіки. На підставі аналізу наукової літератури та практичного досвіду визначено основні етапи формування теорії конкурентоспроможності і виокремлено специфіку кожного періоду. Результати дослідження дозволяють глибше зрозуміти динаміку перетворень у концепції конкурентоспроможності та слугують методологічним підґрунтям для формування комплексних моделей оцінювання стану та перспектив розвитку підприємств у різних галузях. Зроблено висновок, що подальше вдосконалення концепції конкурентоспроможності передбачає врахування мультидисциплінарних підходів, посилення стратегії сталого розвитку та синергії між усіма функціональними сферами діяльності бізнесу. Отримані теоретичні та практичні напрацювання можуть бути застосовані менеджерами й аналітиками при розробленні стратегічних планів, проведенні бенчмаркінгу та запровадженні інноваційних моделей управління з метою підвищення ефективності та конкурентних позицій підприємств.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємства, концепція, конкурентна перевага, бізнес-середовище, компетенції, інновації.

The article is devoted to the study of the evolution of the concept of enterprise competitiveness in the context of modern challenges and trends in the development of the world economy. Based on the analysis of scientific literature and practical experience, the main stages of the formation of the theory of competitiveness are identified, the specifics of each period are highlighted, and a comparison of traditional and modern approaches to assessing competitiveness is made. Particular attention is paid to considering aspects that are becoming increasingly important in the formation of long-term competitive advantages. Scientific approaches to defining the concept of "competitiveness" are analyzed and key factors that influence the ability of an enterprise to create added value and provide long-term competitive positions of enterprises. In addition, the results of the study allow a deeper understanding of the dynamics of transformations of the concept of competitiveness and serve as a methodological basis for the formation of complex models for assessing the state and prospects for the development of enterprises in various industries. It is concluded that further improvement of the concept of competitiveness involves taking into account multidisciplinary approaches, strengthening the strategy of sustainable development and synergy between all functional areas of business activity. The obtained theoretical developments can be applied by managers and analysts when developing strategic plans, conducting benchmarking and implementing innovative management models in order to increase the efficiency and competitive positions of enterprises. In addition, the results of the study can be applied in practical activities to monitor the state of competitiveness, identify bottlenecks and form directions for strategic development. Such an approach will contribute to increasing management efficiency, creating competitive advantages and strengthening the position of the enterprise in the domestic and international markets.

Keywords: enterprise competitiveness, concept, competitive advantage, business environment, competencies, innovations.

УДК 339.137.2:658

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct83-35>

Кокарев І.І.

аспірант кафедри менеджменту,
Університет імені Альфреда Нобеля

Kokarev Illia

Alfred Nobel University

Постановка проблеми. У сучасних економічних умовах конкурентоспроможність підприємства є одним із найважливіших чинників забезпечення його стабільного розвитку та довгострокового успіху на ринку [1]. Концепція конкурентоспроможності передбачає не лише здатність компанії ефективно функціонувати у наявному економічному середовищі, а й вміння адаптуватися до його динамічних змін, пропонуючи споживачам унікальну цінність та високу якість продукції або послуг [2].

Формування теоретико-методологічних засад дослідження конкурентоспроможності підприємства охоплює різноманітні аспекти, зокрема маркетингові, фінансово-економічні, організаційно-управлінські та інноваційні [3; 4]. У науковій літературі зустрічаються численні підходи до тлумачення поняття «конкурентоспроможність підприємства» і визначення відповідних критеріїв оцінювання.

Водночас, відсутність єдиної універсальної дефініції та системи критеріїв конкурентоспроможності підприємства ускладнює її практичне вимірювання та порівняння результатів діяльності різних

фірм [3]. Тому уточнення понятійного апарату, а також розроблення підходів до систематизації критеріїв конкурентоспроможності підприємства залишаються актуальним завданням сучасних економічних досліджень. Також, визначення концептуальних засад дозволяє сформувати цілісне бачення процесу розвитку конкурентних переваг, включно із забезпеченням операційної ефективності і створенням цінності для клієнтів [2; 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретико-прикладним аспектам вивчення конкурентоспроможності підприємств значну увагу в своїх працях приділяють як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Провідними зарубіжними дослідниками цієї проблеми є М. Портер [1], Ф. Котлер, К. Келлер [2]. В Україні проблеми конкурентоспроможності підприємств розглядали у своїх працях А. Павленко [2], Н. Тарнавська [3], З. Шершньова [4], Н. Олійник [5], О. Бочко [6], В. Павлова [7], О. Красняк [8], В. Кривіцька [9] та інші. Водночас масштабні перетворення у зовнішньому й внутрішньому середовищі бізнесу, що здебільшого

відбуваються у нестабільній та непередбачуваній формі, а також швидкий розвиток методів економічних досліджень зумовлюють потребу в систематизації наявних та розробленні нових підходів до концепції конкурентоспроможності підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є систематизувати наукові підходи до концепції конкурентоспроможності підприємства, визначити особливості її еволюції та сформулювати авторське розуміння конкурентоспроможності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність у сучасному бізнес-середовищі є ключовим фактором успіху для будь-якої компанії. Вона визначає здатність організації не просто вижити, але й процвітати у швидкозмінних

ринкових умовах. Важливо розуміти те, що конкурентоспроможність – це відносне поняття, тобто рівень конкурентоспроможності визначається відносно визначених конкурентів [10].

Формування наукових уявлень про конкурентоспроможність є динамічним процесом, що відображає соціально-економічні перетворення та зрушення у поглядах на природу бізнесу. У загальному вигляді можна виокремити кілька ключових етапів, кожен з яких має власний концептуальний внесок у розуміння факторів та механізмів, які визначають здатність підприємств успішно конкурувати на ринку (табл. 1).

Витоки теорії конкурентоспроможності підприємства сягають класичної політичної економії,

Таблиця 1

Основні етапи формування теорії конкурентоспроможності підприємств

Етап (період)	Ключові автори	Основні теоретичні засади	Особливості та внесок
1. Класичні основи (XVIII – поч. XX ст.)	А. Сміт, Д. Рікардо	Розвиток політичної економії як науки. Ідеї «невидимої руки ринку». Значення поділу праці та спеціалізації.	Закладено фундаментальне розуміння конкуренції як рушія економічного розвитку. Конкурентоспроможність розглядалась переважно крізь призму ціни та витрат.
2. Неокласична школа (кін. XIX – поч. XX ст.)	А. Маршалл	Механізм ринкової рівноваги «попит-пропозиція». Увага до граничного аналізу (маржиналізм). Оптимізація ринкової поведінки підприємств.	Поглиблення аналізу конкуренції через формалізовані моделі ціноутворення та розподілу ресурсів. Конкурентоспроможність асоціювалась з ефективним пристосуванням до ринкової рівноваги.
3. Індустріально-організаційний підхід (середина XX ст.)	М. Портер	Моделі ринкових структур (монополія, олігополія, монополістична конкуренція). S-C-P (Structure-Conduct-Performance): галузева структура визначає стратегію та результативність підприємств. Конкурентні переваги (М. Портер).	Виявлено вплив галузевих характеристик на конкурентоспроможність. Розроблено «модель п'яти сил» М. Портера для оцінювання конкурентного оточення та пошуку стратегічних переваг (лідерство за витратами, диференціація).
4. Ресурсно-орієнтований підхід (друга половина XX ст.)	Дж. Барні	Концепція Resource-Based View (RBV): унікальні ресурси та компетенції є джерелом довгострокових конкурентних переваг. VRIN-критерії: цінність, рідкісність, важковідтворюваність, незамінність.	Зміщення фокусу з зовнішніх галузевих чинників на внутрішній потенціал фірми. Наголос на розвитку та управлінні унікальними ресурсами і здібностями.
5. Динамічні здібності (кін. XX – поч. XXI ст.)	Д. Тіс, Г. Пізано, А. Шуен	Dynamic Capabilities: здатність підприємства швидко адаптуватися, оновлювати ресурси та процеси під впливом змін зовнішнього середовища. Інноваційність, гнучкість та навчання (learning-by-doing).	Увага до безперервної трансформації та інновацій. Підкреслено, що у турбулентних ринкових умовах «статичні» переваги швидко знецінюються, тому необхідні динамічні механізми управління ресурсами.
6. Управління знаннями (поч. XXI ст.)	Т. Девенпорт, Л. Прусак	Knowledge-Based View: знання та інтелектуальний капітал як ключ до конкурентоспроможності. Роль «організацій, що навчаються» (learning organizations). Формування баз знань, обмін досвідом, розвиток корпоративної культури.	Наголошено на важливості нематеріальних активів (ноу-хау, патентів, компетенцій). Система управління знаннями забезпечує швидше впровадження інновацій та підвищення ефективності рішень.
7. Цифрова трансформація та сталий розвиток (сучасний етап)	Х. Кагерманн, В. Уолстер, Дж. Гельбіг	Індустрія 4.0, Big Data, IoT, штучний інтелект, роботизація. Формування цифрових екосистем та бізнес-моделей на основі платформ. ESG-фактори (екологічні, соціальні, управлінські) як нові критерії конкурентоспроможності.	Підприємства конкурують у глобальному цифровому просторі, де швидкість, масштабованість і сталий розвиток визначають успіх. Конкурентоспроможність пов'язується з інноваційною активністю, екологічною та соціальною відповідальністю.

Джерело: сформовано автором за [11–18]

закладеної А. Смітом [11] та Д. Рікардо [12]. Їхні ідеї про «невидиму руку ринку» й порівняльні переваги (відповідно) підкреслювали, що конкуренція є природним регулятором економічних процесів. Основна увага зосереджувалася на ефективності розподілу ресурсів, формуванні ціни та значенні поділу праці. Хоча на цьому етапі не існувало чіткого поділу на рівень підприємства та галузі, саме тут було закладено підвалини розуміння конкуренції як рушійної сили розвитку.

Класики зосереджувалися на загальноекономічних закономірностях і переважно розглядали питання виробництва та розподілу з погляду суспільного добробуту. При цьому роль підприємства пояснювалася через ефективне використання факторів виробництва, а конкурентоспроможність – передусім через витратну складову й здатність пропонувати товар на ринку за вигідною ціною.

З переходом до неокласики (А. Маршалл) у фокусі опинилися механізми попиту й пропозиції, граничний (маржинальний) аналіз та питання ринкової рівноваги [13]. Конкуренція розглядалася як процес, що встановлює оптимальний розподіл ресурсів між галузями завдяки коливанню цін та реакції споживачів.

Неокласичний підхід дав змогу формалізувати конкуренцію через моделі рівноваги та пояснити поведінку підприємств з позиції оптимізації (мінімізація витрат, максимізація прибутку). Поняття конкурентоспроможності залишається «вбудованим» у загальну ринкову рівновагу, де кожне підприємство має діяти раціонально, інакше воно витісняється з ринку.

Наступний крок у дослідженні конкурентоспроможності відбувся завдяки теорії ринкових структур (Industrial Organization). У ній було закладено основи розгляду конкуренції крізь призму монополії, олігополії та монополістичної конкуренції. М. Портер [14], узагальнивши та систематизувавши ці ідеї, розробив відому модель «п'яти сил», що аналізує зовнішні чинники впливу на конкурентне становище підприємств (постачальники, покупці, конкуренти, товари-замінники, бар'єри входу).

Вперше з'являється структурно-залежний погляд: підприємство не просто пристосовується до ринку, а й може активно обирати стратегію (лідерство за витратами, диференціація), виходячи з характеру конкуренції в галузі. Конкурентоспроможність починає розглядатися як здатність виробляти (або надавати) унікальну цінність для споживачів, визначену ринковим контекстом.

Починаючи з 1980-х років, у науковій літературі формується Resource-Based View (RBV). Дж. Барні [15] пропонує зосередитися на внутрішньому середовищі підприємства, вважаючи, що унікальні ресурси й компетенції можуть слугувати джерелом тривалих конкурентних переваг. Критерієм «цінності» ресурсу стають його властивості

VRIN – цінність, рідкість, важковідтворюваність і незамінність.

Відбувається зміщення акценту з аналізу зовнішньої структури ринку (Industrial Organization) на внутрішні спроможності підприємства. Конкурентоспроможність перестає розглядатися лише як реакція на ринок; компанії формують власну «сильну сторону» завдяки розвитку та захисту виняткових ресурсів (технології, патенти, кваліфікація персоналу тощо). Згодом у працях Д. Тіса, Г. Пізано та А. Шуен [16] набуває поширення концепція динамічних здібностей (Dynamic Capabilities). Вона наголошує, що у турбулентних і швидкозмінних умовах ринку вирішальною стає здатність підприємства постійно оновлювати та перебудовувати свої ресурси, процеси й структури. Тут ключовою є швидкість реагування й вміння інтегрувати інновації.

У конкурентоспроможності пріоритет переходить від статичного володіння унікальними ресурсами до динамічного управління ними. Концепція передбачає, що навіть найкращі ресурси можуть знецінитись, якщо фірма не встигає адаптуватися до ринкових викликів, змін технологій і поведінки споживачів.

У світлі цифрової економіки та глобальних ринкових зрушень постає теорія Knowledge-Based View, де знання й інтелектуальний капітал розглядаються як визначальний чинник конкурентоспроможності. Т. Девенпорт і Л. Прусак [17] вказують на важливість формальних і неформальних механізмів накопичення та передачі знань, а також на створення організацій, що навчаються (learning organizations).

Компанії вибудовують внутрішні платформи обміну знаннями, стимулюють креативність і відхід від бюрократії. Знання пов'язує внутрішні ресурси з динамічними здібностями, оскільки саме через швидкий доступ до інформації, її інтерпретацію та використання в інноваціях можна отримувати довготривалі конкурентні переваги.

У XXI столітті зростає роль цифрових технологій (Industry 4.0, Big Data, штучний інтелект), що змінюють форми ведення бізнесу та дозволяють створювати нові джерела конкурентних переваг [18]. Паралельно зростає значущість соціально-екологічної складової: компанії інтегрують принципи корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) й сталого розвитку, що в перспективі підсилюють довіру до бренду та забезпечують стійкість у глобальному вимірі.

Конкурентоспроможність доповнюється екологічними, соціальними й управлінськими (ESG) критеріями, які все більше впливають на привабливість для інвесторів і споживачів. Цифрова трансформація відкриває можливості для швидкої масштабованості бізнесу й формування «еко-систем», де фірми співпрацюють, розподіляючи ризики та вигоди.

Таким чином, концепція конкурентоспроможності пройшла довгий шлях у своєму розвитку, від класичних економічних теорій до складної мультидисциплінарної концепції, що охоплює багато аспектів сучасного бізнесу. Ця концепція продовжує еволюціонувати, відображаючи зміни у глобальному економічному ландшафті та технологічному прогресі.

Конкурентоспроможність є багатовимірною економічною категорією, що отримала різноманітні трактування в науковій літературі. Залежно від фокусу досліджень, її визначення відображають різні аспекти: ресурсні, інноваційні, ринкові, системні.

Так, М. Портер розглядає конкурентоспроможність з позицій системного підходу. На його думку, конкурентоспроможність підприємства залежить від системи внутрішніх і зовнішніх факторів, таких як ринкова структура, умови попиту, наявність споріднених галузей [14]. При цьому він особливо підкреслює важливу роль взаємодії середовища і стратегії та використання моделі «п'яти сил конкуренції». Розвиток автомобільної галузі в Німеччині є прикладом системного підходу: наявність кваліфікованих кадрів, сучасної інфраструктури та сприятливої державної політики.

На думку Ф. Котлера, конкурентоспроможність – це здатність підприємства випереджати конкурентів завдяки пропозиції товарів і послуг, які мають вищу цінність для споживачів [19]. Це визначення має ринкову орієнтацію, а її акцент робиться на сприйнятті цінності споживачами (якість, ціна, диференціація).

Дж. Барні розглядає конкурентоспроможність з точки зору ефективного використання ресурсів. Його визначення базується на здатності підприємства ефективно використовувати свої ресурси, формуючи унікальні конкурентні переваги [15]. Він робить фокус на внутрішніх ресурсах, таких як технології, людський капітал, фінанси, підкреслюючи при цьому важливість рідкості та цінності ресурсів.

На погляд Й. Шумпетера, конкурентоспроможність визначається здатністю підприємства створювати інновації, які забезпечують його адаптацію до змін і формування нових ринкових сегментів [20]. Вона залежить від рівня інвестицій у дослідження та розробки і орієнтована на довгострокові переваги.

Проведений порівняльний аналіз показує, що визначення конкурентоспроможності еволюціонують залежно від наголосу на різних аспектах:

- ринкова орієнтація важлива для клієнтозалежних галузей;
- ресурсний підхід підкреслює значення внутрішніх компетенцій;
- інноваційний аспект є ключовим для технологічних галузей;
- системний підхід дозволяє інтегрувати внутрішні та зовнішні фактори;
- глобалізація стає важливою для транснаціональних компаній;

– сталий розвиток забезпечує довгострокову стійкість бізнесу.

Таким чином, конкурентоспроможність – це багатогранна концепція, яка залежить від галузі, масштабу діяльності та умов ринку.

З урахуванням проведеного аналізу, на нашу думку, можна запропонувати синтетичний підхід, який інтегрує ключові елементи ресурсного, маркетингового та системного підходів, щоб дати комплексне визначення конкурентоспроможності. Такий підхід повинен враховувати сучасні виклики і має наступний вигляд: конкурентоспроможність підприємства це його спроможність, визначена порівняно з конкурентами, створювати, ефективно використовувати та адаптувати ресурси та компетенції для формування стійких конкурентних переваг, які забезпечують стабільну ринкову позицію, задоволення потреб споживачів та довгострокову економічну ефективність у динамічному конкурентному середовищі.

Запропоноване визначення має такі основні аспекти:

1. Ресурси та компетенції:
 - враховуються всі види ресурсів підприємства (фінансові, матеріальні, людські, інтелектуальні);
 - компетенції – це здатність підприємства трансформувати ресурси в унікальні конкурентні переваги.
2. Адаптивність:
 - уміння підприємства швидко реагувати на зміни ринку, технологічні та економічні виклики;
 - здатність до інновацій, впровадження нових бізнес-моделей і продуктів.
3. Стійкі конкурентні переваги:
 - довгострокові переваги, які важко скопіювати конкурентам (наприклад, унікальні технології, бренди, патенти).
4. Задоволення потреб споживачів:
 - орієнтація на споживачів через якість продукції, відповідність очікуванням та цінову політику.
5. Сталий розвиток:
 - врахування екологічних, соціальних та економічних аспектів, що стають дедалі важливішими у конкурентній боротьбі.

Запропонований підхід має низку переваг. По-перше, комплексність: визначення охоплює всі ключові аспекти конкурентоспроможності: від внутрішніх ресурсів до зовнішніх ринкових умов. По-друге, динамічність: адаптація до сучасних викликів, таких як цифровізація, глобалізація та вимоги сталого розвитку. По-третє, практична орієнтованість: враховує реальні чинники, які впливають на успішність підприємств у сучасних умовах.

Таким чином, імплементація запропонованого підходу до комплексного визначення конкурентоспроможності підприємства дає змогу керівникам і власникам бізнесу не лише оцінювати поточний стан фірми на ринку, але й цілеспрямовано розвивати її потенціал з урахуванням сучасних викликів

і тенденцій, синхронізуючи економічні, соціальні та екологічні пріоритети в сучасному нестабільному високо конкурентному середовищі.

Висновки. Еволюція концепції конкурентоспроможності підприємства демонструє перехід від фокусування на зовнішніх ринкових чинниках до розуміння важливості внутрішніх ресурсів і компетенцій, здатності до швидких перетворень та інновацій. Сучасні тенденції розвитку конкурентоспроможності пов'язані з упровадженням цифрових технологій, управлінням знаннями, формуванням динамічних здібностей та інтеграцією принципів сталого розвитку. Успішність підприємства у довгостроковій перспективі визначатиметься його здатністю ефективно поєднувати традиційні конкурентні переваги з інноваціями, екологічною та соціальною відповідальністю. Перспективним напрямком подальших наукових досліджень може стати вивчення особливостей конкурентоспроможності підприємств у різних галузях економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Porter M.E. On Competition. Boston: Harvard Business School Press, 2008. 544 p.
- Котлер Ф., Келлер К.Л., Павленко А.Ф. Маркетинговий менеджмент: Підручник. Київ : Видавництво «Хімджест», 2008. 720 с.
- Тарнавська Н.П. Управління конкурентоспроможністю підприємства: теорія, методологія, практика : монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2008. 570 с.
- Шершньова З. Є. Стратегічне управління. Київ : КНЕУ, 2004. 699 с.
- Олійник Н., Бурик Ю. Конкурентоспроможність підприємства як визначальна характеристика ефективності його функціонування. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2018. Вип. 2(19). С. 3–12.
- Бочко О.Ю., Кожушко П.І. Теоретичні підходи до дефініції «конкурентоспроможність підприємства». *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-82>
- Павлова В.А., Губарєв Р.В. Система управління конкурентоспроможністю підприємства. *Європейський вектор економічного розвитку. Економічні науки*. 2014. Вип. 2. С.168–176.
- Красняк О. П., Мицик В. О. Конкурентоспроможність і конкурентні переваги підприємства в сучасних ринкових умовах. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7383>
- Кривіцька В. В., Зянько В. В. Механізм управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах нестабільності. *Ефективна економіка*. 2020. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8118>
- Смирнов Є. М. Визначення та класифікації основних видів конкурентоспроможності підприємства. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2010. № 2. С. 190–198.
- Adam Smith. An Inquiry Into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. New York : Oxford University Press, 1998. 618 p.
- David Ricardo. On the Principles of Political Economy and Taxation. New York : John Murray, 1817. 589 p.
- Alfred Marshall. Principles of Economics. Princeton : Macmillan, 1890. 754 p.
- Porter M. E. Competitive strategy: Techniques for analyzing industries and competitors. New York : Free Press, 1980. 396 p.
- Barney J. Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*. 1991. Vol. 17, № 1. P. 99–120.
- Teece D. J., Pisano G., Shuen A. Dynamic Capabilities and Strategic Management. *Strategic Management Journal*. 1997. Vol. 18, № 7. P. 509–533.
- Davenport T. H., Prusak L. Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know. Boston : Harvard Business School Press, 1998. 199 p.
- Kagermann H., Wahlster W., Helbig J. Recommendations for Implementing the Strategic Initiative INDUSTRIE 4.0. Frankfurt : Acatech, 2013. 82 p.
- Котлер Ф., Армстронг Г. Основи маркетингу. Київ : Діалектика, 2020. 800 с.
- Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу/ пер. з англ. В. Старка. 2-е вид., доп. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2014. 246 с.

REFERENCES:

- Porter M.E. (2008) On Competition. Boston: Harvard Business School Press. 544p.
- Kotler Ph., Keller K., Pavlenko A. F. (2008) Marketingovy menedzhment: pidruchnyk [Marketing management: textbook]. Kyiv: Khimdzhest. 720 p.
- Tarnavska N.P. (2008) Upravlinnia konkurentospromozhnosti pidpriemstva: teoriia, metodolohiia, praktyka : monohrafiia [Enterprise competitiveness management: theory, methodology, practice: monograph]. Ternopil: Economic Thought. 570 p.
- Shershnova Z. Ye. (2004) Stratehichne upravlinnia [Strategic management]. Kyiv: KNEU. 699 p.
- Oliinyk N., Buryk Yu. (2018) Konkurentospromozhnist pidpriemstva yak vyznachalna kharakterystyka efektyvnosti yoho funktsionuvannia [Competitiveness of an enterprise as a defining characteristic of the efficiency of its functioning]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava – Socio-economic problems and the state*, vol. 2(19), pp. 3–12.
- Bochko O.Iu., Kozhushko P.I. (2024) Teoretychni pidkhody do definitsii "konkurentospromozhnist pidpriemstva" [Theoretical approaches to the definition of "enterprise competitiveness"]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vol. 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-82>. (accessed February 27, 2025)
- Pavlova V.A., Hubarev R.V. (2014) Systema upravlinnia konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Enterprise competitiveness management system]. *Yevropeyskyi vektor ekonomichnoho rozvytku. Ekonomichni nauky – European vector of economic development. Economic sciences*, vol. 2, pp. 168–176.
- Krasniak O. P., Mytsyk V. O. (2019) Konkurentospromozhnist i konkurentni perevahy pidpriemstva v suchasnykh rynkovykh umovakh [Competitiveness and competitive advantages of the enterprise in modern mar-

ket conditions]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 11. Available at: <http://economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7383> (accessed February 27, 2025)

9. Kryvitska V. V., Zianko V. V. (2020) Mekhanizm upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstva v umovakh nestabilnosti [Mechanism for managing the competitiveness of an enterprise in conditions of instability]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 8. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8118> (accessed February 27, 2025)

10. Smyrnov Ye. M. (2010) Vyznachennia ta klasyfikatsii osnovnykh vydiv konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Definition and classification of the main types of enterprise competitiveness]. *Yevropeyskyi vektor ekonomichnoho rozvytku – European Vector of Economic Development*, vol. 2, pp. 190–198.

11. Adam Smith (1998) *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. New York : Oxford University Press, 618 p.

12. David Ricardo (1817) *On the Principles of Political Economy and Taxation*. New York : John Murray, 589 p.

13. Alfred Marshall (1890) *Principles of Economics*. Princeton: Macmillan, 754 p.

14. Porter M. E. (1980) *Competitive strategy: Techniques for analyzing industries and competitors*. New York : Free Press, 396 p.

15. Barney J. (1991) Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, vol. 17, no. 1, pp. 99–120.

16. Teece D. J., Pisano G., Shuen A. (1997) Dynamic Capabilities and Strategic Management. *Strategic Management Journal*, vol. 18, no. 7, pp. 509–533.

17. Davenport T. H., Prusak L. (1998) *Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know*. Bosto : Harvard Business School Press. 199 p.

18. Kagermann H., Wahlster W., Helbig J. (2013) *Recommendations for Implementing the Strategic Initiative INDUSTRIE 4.0*. Frankfurt : Acatech, 82 p.

19. Kotler F., Armstronh H. (2020) *Osnovy marketingu [Marketing Basics]*. Kyiv: Dialektyka, 800 p.

20. Shumpeter Y. A. (2014) *Teoriia ekonomichnoho rozvytku. Doslidzhennia prybutkiv, kapitalu, kredytu, vidsotka ta ekonomichnoho tsyклу [Theory of economic development. A study of profits, capital, credit, interest and the economic cycle]*. Kyiv: Kyievo-Mohylianska akademiia, 246 p.